

בְּתִיָּה – בת פרעה

וַיִּגְדַל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת פְּרַעֲהָ וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַיָּמִים מְשִׁיתָהוּ: (שמות ב ז).¹

וְאִשְׁתּוֹ הִיהְדִּיָּה יִלְדָה אֶת יִרְד אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבֶר אֲבִי שׁוֹכֵו וְאֶת יְקוֹתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ וְאֵלֶּה בְּנֵי בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהָ אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי: (דברי הימים א פרק ד פסוק יח).²

מסכת מגילה דף יג עמוד א – שמותיו של משה ולמי נישאה בת פרעה

רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים, אמר הכי: כל דבריך אחד הם, ואנו יודעין לדורשן.³ "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד". אמאי קרי לה יהודיה? - על שום שכפרה בעבודה זרה, דכתיב: "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור" (שמות ב ה), ואמר רבי יוחנן: שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה.⁴ ילדה? והא רבויי רביתיה?⁵ - לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. "ירד" - זה משה, ולמה נקרא שמו ירד - שירד להם לישראל מן בימיו. "גדור" - שגדר פרצותיהן של ישראל, "חבר" - שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים. "שוכו" - שנעשה להם לישראל כסוכה.⁶ "יקותיאל" - שקיוו ישראל לאל בימיו. "זנוח" - שהזניח עוונותיהן של ישראל. "אביי" "אביי" "אביי" - אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות. "ואלה בני בתיה ... אשר לקח מרד" - וכי מרד שמו? והלא כלב שמו! - אמר הקב"ה: יבוא כלב שמרד בעצת מרגלים, וישא את בת פרעה שמרדה בגילולי בית אביה.⁸

ויקרא רבה פרשה א סימן ג – מורד נושא את המורדת

ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי ור' חמא אבוה דר' הושעיה בשם רב: לא ניתן ספר דברי הימים אלא לידרש. "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור ואת חבר וכו'". "ואשתו היהודיה" - זו יוכבד. וכי משבטו של יהודה היתה והלא משבטו של לוי היתה! ולמה נקרא שמה יהודיה? על שם שהעמידה יהודים בעולם. "ילדה את ירד"

¹ בת פרעה אשר הצילה את משה הנער הבוכה בתיבה וידעה היטב מי הוא, ככתוב: "ותפתח ותראהו את היילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מלדי העברים זה" (שמות ב ו), מאמצת אותו כבן, לאחר שנגמל (השוו עם שמואל שמובא בית ה' לאחר שנגמל, ועל מי עוד מסופר במקרא שנגמל?). אם לא די לנו בסיפור המקראי המופלא (בתו של המלך שגזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו מצילה ילד עברי ולוקחת אותו היישר לארמון אביה), בא המדרש ומפליא לעשות עוד, בכך שהוא מנסה לזהות את בת פרעה ולתת לה שם. בכך היא הופכת מ"בת פרעה (הרשע)" לאישיות בפני עצמה.

² רש"י, מצודות ופרשנים נוספים מבינים שמדובר בשתי נשים: אחת יהודיה והשנייה בת פרעה של אותה דמות לא ידועה בשם: מרד. אך למדרשים שנראה דרך משלהם לקשר את כל העניין לפרשתנו ולמשה.

³ להלן נראה את הביטוי: "לא ניתן דברי הימים אלא לידרש". אבל כאן, נראה שזו פתיחה קבועה של רבי שמעון בן פזי כל אימת שהיה מביא פסוק מדברי הימים. נראה שבדברים אלה: "כל דבריך אחד הם ואנו יודעים לדורשם", הוא מתכוון לחזק את ספר דברי הימים שנכנס לקודקס של ספרות הקודש ("כ"ד הספרים) ע"י אנשי הכנסת הגדולה ואשר חובר ע"י עזרא בתקופת בית שני (ראו בבא בתרא טו ע"א): "עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו" - (עד תולדות עזרא). רבי שמעון בן פזי מדגיש את אופיו של הספר כספר ייחוסין והיסטוריה שחשוב לדרוש אותו ולחבר אותו לספרות הקודש הקדומה יותר שכתבו: משה, יהושע, שמואל, ירמיהו, חזקיהו ועוד. מה גם שבספר דברי הימים אין שום אזכור לסיפורי התורה והוא מתחיל אי שם בתקופת שאול המלך.

⁴ הוא האב, פרעה, עושה מהיאור ומעצמו עבודה זרה שכידוע מלכי מצרים עבדו את היאור כאל ואף טענו שהם בראוהו. ואילו בתו מיטרת במי אותו היאור מעבודת האלילים של עמה ובית אביה. הכל כהכנה למשייתו של משה שתהיה בקדושה ובטהרה.

⁵ איך תאמר שבתיה בת פרעה ילדה את משה, הלוא רק גידלה אותו (בהתחלה אפילו רק מימנה את גידולו)? המדרש מקדים קצת את המאוחר. רק בשורה הבאה אנו למדים שירד, אבי גדור, חבר, שוכו, יקותיאל וכו' - שהם כולם שמותיו של משה - הוא משה בנה של בת פרעה (בפסוק בדברי הימים).

⁶ וסוכך בינם ובין הקב"ה, למשל בשעת מתן תורה, שמות פרק כ: "ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות: ... ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים". ראו גם דברים ה: "אנכי עמך בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש וכו'". ואנו נוסיף שסוכו יכול להיות גם: שסכה ברוח הקודש. ראו בגמרא מגילה יד ע"א: "יסכה זו שרה. ולמה נקרא שמה יסכה - שסכתה ברוח הקדש".

⁷ אחרי שדרש את כל השמות שבפסוק מירד ועד זנוח, חוזר הדרשן ומתייחס גם לכך ששלוש פעמים כתוב "אבי" בפסוק: אבי גדור, אבי שוכו ואבי זנוח. ומכולם זכה "אביגדור" להתחבר למילה אחת ולשם מקובל עד ימינו.

⁸ אכן, לא ניתן דברי הימים אלא להידרש. לא די בסיפור המופלא של ספר שמות, שבת פרעה מצילה נער עברי, נותנת אותו לאימו הביולוגית להניק אותו, חוזרת ואוספת אותו לארמון המלוכה ומגדלת אותו שם, תחת אפו של פרעה אביה - את מושיען של ישראל שעתידי להתעמת עם אביה - בא מדרש זה על ספר דברי הימים ומגדיל לעשות ומספר לנו שבת פרעה היא בעצם "היהודיה" אשר מתנערת מגילולי בית אביה וסוף שהיא נשאת לכלב בן יפונה משבט יהודה! האם באמת בא המדרש לפרש את ספר דברי הימים, ודרכו את ספר שמות, או אולי לפרש את זמנו ולהביע משאלה של קשרים בין יהודי זמנו עם השלטון? אל תתפלא אם תראה קשרים כאלה, אומר הדרשן, הנה, יש תקדים לקשרים כאלה מהמקרא. ועדיין לא הבנו את "אשתו" שבפסוק. אשתו של מי?

- זה משה ... שהוריד את התורה מלמעלה למטה ... אבי גדור - ... הרבה גודרים עמדו לישראל וזה היה אביהם של כולם ... "חבר" - שחיבר את הבנים לאביהם שבשמים ....⁹

"ואלה בני בתיה בת פרעה" - ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי: אמר לה הקב"ה לבתיה בת פרעה: משה לא היה בנך וקראתו בנך, אף את, לא את בתי ואני קורא אותך בתי, שנאמר: "אלה בני בתיה" - בת יה. "אשר לקח לו מרד" - זה כלב. ר' אבא בר כהנא אמר: זה מרד בעצת מרגלים וזו מרדה בעצת אביה. יבוא מורד ויקח את המורדת.¹⁰

שמות רבה פרשה א סימן כו - השם משה גובר על כולם

"ותקרא שמו משה" - מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים. אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה. ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר.¹¹

אוצר מדרשים (אייזנשטיין) משה - מי נתן למשה את שמותיו

ואביו קרא לו חבר כי בעבורו נתחבר עם אשתו, ואמו קראה לו יקותיאל כי הניקה אותו משדיה, ואחותו קראה לו ירד כי ירדה אליו אל הנהר לראות מה יהיה בסופו. ואהרן קרא לו אבי זנוח כי זנח אבי את אמי והשיבה בעבור זה. וקהת וקנו קרא לו אביגדור כי בעבורו גדר אלהים פרץ בישראל אשר לא יוסיפו עוד המצריים להשליך בניהם היאורה. ומניקתו קראה לו אבי סוכו כי האלהים יצפינהו בסוכה מריב המצריים. וישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל כי בימיו שמע אלהים את נאקתם.¹²

מסכת כלה רבתי פרק ג הלכה כג - עזבה מלכות בית אביה

שבעה נכנסו בחייהם לגן עדן, אלו הן, סרח בת אשר,¹³ ובתיה בת פרעה, חירם מלך צור, עבד מלך הכושי, אליעזר עבד אברהם, ובן בנו של ר' יהודה הנשיא, ויעבץ, ויש אומרים אף ר' יהושע בן לוי.¹⁴

"ובתיה בת פרעה", דכתיב: "ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה". אמר הקב"ה: איני קורא למשה אלא בשם שקראתו, שנאמר: "ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה".¹⁵ הוא שדוד אומר: "ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים". "יקחני" - ותשלח את אמתה

⁹ והמדרש ממשיך שם בדרשות, דומות לאלה שבגמרא מגילה שכבר ראינו לעיל, על שמותיו של משה.

¹⁰ מדרש זה אינו מפליג בדבריו כמו המדרש הקודם ומפריד בפסוק בדברי הימים, בדומה לפשט שראינו בפירוש מצודות, בין "אשתו היהודיה" שהיא יוכבד אימו הביולוגית של משה אשר נתנה לו חיים ובין "בתיה בת פרעה", אימו המאמצת של משה אשר גידלה אותו והצילה אותו ממוות. שתי נשים יש שם בפסוק ושני גברים מרומזים: עמרם וכלב. (ראו בדברי הימים שם את השם "מרים" שמופיע בפסוק הקודם). ושמה העברי של בת פרעה הוא: בת-יה, בתו של הקב"ה. שני המורדים, בת פרעה וכלב, עומדים לצידו של משה בשעותיו הקשות, זו בינקותו - "נער בוכה" הנתון לחסדי מי היאור ופגעיו ופגעיו עבדי פרעה, וזה בבגרותו באחד מרגעיו הקשים כמנהיג כאשר כל העם מתקומם כנגדו ורק יהושע וכלב עומדים לצידו.

¹¹ שמות רבים היו לו למשה עפ"י "מדרש" דברי הימים ובמסכת מגילה לעיל. שם נמנים "רק" שישה או שבעה שמות, אך במדרש ויקרא רבה א ג מצאנו עשרה שמות! ועל כולם עלה השם משה. בשם זה נחרתה דמותו הגדולה של האיש, ולא רק בתרבות העם היהודי. ומי זה שנתן לו את השם משה? בת פרעה, אשר ידעה היטב כי: "מִלְדֵי הָעֵבְרִים זֶה" (שמות ב ו). יוכבד ילדה את משה, ובתיה גידלה והצילה אותו ונתנה חיים שניים ואת שמו. כך חוזר ספר שמות ודורש את ספר דברי הימים. ראו גם מסכת סנהדרין יט ע"ב: "ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד ... וכי בתיה ילדה? והלא יוכבד ילדה, אלא: יוכבד ילדה ובתיה גידלה, לפיכך נקרא על שמה". ושם גם רות ונעמי. רות ילדה ונעמי גידלה. משה נתן נפשו על התורה ולפיכך היא קרויה על שמו - תורת משה (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה א) ואילו בת פרעה נתנה נפשה להצלת משה ולפיכך זכתה שייקרא בשם שנתנה לו (מלבד שזכתה גם לשינוי שמה היא).

¹² חזרנו לנושא שמותיו של משה בו פתחנו. ריבוי השמות מקורו בראייה השונה את משה של האנשים הסובבים אותו. כל שם מייצג זווית אחרת באישיותו המורכבת של משה והשפעתה על סביבתו. אבל בתורה לא נזכר השם שנתנו לו אביו ואמו, ולא השם שנתנו לו אחיו ואחותו, ולא זה של סבא קהת ולא של מניקתו (חזרה על אימו?) ולא של קהל ישראל. רק השם שנתנה לו בת פרעה! ובאשר לשם שמעיה בן נתנאל, לא זכינו להבין מה הקשר האפשרי למשה, ראו דברי הימים א כד ו שהוא אחד מסופרי המלך דוד ומתעד את משמרות הלויים והכהנים שייסד דוד.

¹³ עוד דמות שיש לה שורשים במקרא וחז"ל העצימו מאד. ראו דברינו **שרח בת אשר** בפרשת פנחס.

¹⁴ מדרשי ימי ביניים מאוחרים מפליגים בלשון ציורית בתיאור מנעמיה של בתיה בת פרעה בגן עדן. ראו למשל אוצר המדרשים (אייזנשטיין) גן עדן; גיהנם עמוד 87: "בגן עדן לפאת צפון יש שבע (שש) מדורות מזומנות, והיכלות הצדקניות שבישראל המזכות לאל בגמילות חסדים והמזכות תורה לבניהן. הדירה הראשונה אשר שם בתיה בת פרעה וכמה הן הצדקניות אשר שם המגדלות יתומים והמסבירות פנים לתלמידי חכמים המתארחין אצל בעליהן והנותנות צדקה בסתר, ובכל יום ויום מתעטרות עם זוהר עטרת זיו השכינה וקוראין עליה [בתיה] אשריך שזכית לגדל ולהמשיך ענף תפארת בעולם".

¹⁵ ראו פסיקתא דרב כהנא פסקא יב - בחדש השלישי יב (וכן הוא במדרשים רבים נוספים) שכשבא הקב"ה ליתן עשרת הדברות לעם ישראל, פתח ב"אנכי" לפי שהוא לשון מצרי שהיו מורגלים בו ממצרים. בהתגלות הפרטית למשה בסנה, שהיא מעין מבוא להתגלות הגדולה והכללית בהר סיני, קוראים לו בשם המצרי (שגויר כהלכה לעברית, "מוסס" המצרי למשה - משיתיהו בעברית) וההתגלות הכללית פותחת באנוכי שבא מהמילה אנוך במצרים.

ותקחה, מלמד שנוסף באמתה עד שהגיע לתיבה. "ימושני ממים רבים" – "כי מן המים משיתיהו". אמר הקב"ה: הואיל וזאת הביאה ישועה לישראל והוצאתו לחיים, הריני מאריך לה בחיים עם ישראל. כרתי עם אבותיכם ברית, והם בהלכות אבותיהם. זאת שבאת ועזבה מלכות בית אביה, ונדבקה בס, אני משלם לה.¹⁶

דברים רבה פרשה ז – משה מקרב את בתיה

"ברוך אתה בבוואך". אמר ר' יהודה בר סימון: המקרא הזה מדבר במשה. "בבוואך" - זה משה בביאתו לעולם קירב רחוקים, זו בתיה בת פרעה. "וברוך אתה בצאתך" - זה משה ביציאתו מן העולם קירב רחוקים, זה ראובן מנין? שנאמר: "יחי ראובן ואל ימות" (דברים לג ו).¹⁷

שמות רבה פרשה יח סימן ג – משה מציל את בתיה במכת בכורות

הנקבות הבכורות אף הן מתות, חוץ מבתיה בת פרעה שנמצא לה פרקליט טוב - זה משה, שנאמר: "ותרא אותו כי טוב הוא" (שמות ב ב). לפיכך אמר שלמה: "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה". "ותקם בעוד לילה" (משלי לא טו) - באיזה לילה? "ויחי בחצי הלילה".¹⁸

שמות רבה פרשה א סימן ל – בנה של יוכבד אתה ולא של בתיה

"ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו" (שמות ב יד) - ר' יהודה אומר: בן כ' שנה היה משה באותה שעה. אמרו לו: עדיין אין אתה ראוי להיות שר ושופט עלינו לפי שבן ארבעים שנה לבינה. ור' נחמיה אמר: בן ארבעים שנה היה,¹⁹ אמרו לו: ודאי שאתה איש, אלא שאי אתה ראוי להיות שר ושופט עלינו. ורבנן אמרי: אמרו לו: והלא בנה של יוכבד אתה והיאך קורין לך בן בתיה? ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו! נודיע עליך מה עשית למצרי.²⁰

במדבר רבה פרשה י סימן ד פרשת הנזיר (נשא) -

"איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר". זהו שכתוב: "דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו" (משלי לא א) - למה נקרא שלמה למואל? א"ר ישמעאל: באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש, נשא בתיה בת פרעה. והייתה שם צהלת שמחת בית המקדש וצהלת בת פרעה. ועלתה צהלת שמחת בת פרעה יותר מצהלת בית המקדש. זה שאומר המשל: הכל מחניפים למלך. ולכך נקרא "למואל", שהשליך עול מלכות שמים מעליו, כלומר: למה לו אל? ובאותה שעה עלתה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים. זהו שכתוב: "כי על אפי ועל חמתי הייתה לי העיר הזאת" (ירמיה לב לא). רבותינו אומרים: אלף מיני זמר הכניסה לו בת פרעה. והיה מצוה לזמר לפניו באותו לילה. והיתה אומרת לו: כך מזמרין לפני עבודת כוכבים פלונית וכך מזמרין לפני עבודת כוכבים פלונית. מה עשתה בת פרעה? כמין מפרס שטחה לו למעלה ממנו וקבעה בו כל מיני אבנים טובות

¹⁶ בת פרעה נתנה למשה חיים עלי אדמות וקבלה חיי נצח. והכל בסימן מים שעוד נשוב ונראה. ובסימון מדרש זה, משפט כללי לגבי גרים שבאים לחסות תחת צל כנפי השכינה. הברית שהקב"ה כרת הייתה רק עם אבות העם היהודי. לגויים יש את "הלכות אבותיהם". מי שעוזב הלכות אלה ובא לקבל עליו את הלכות ישראל, הקב"ה משלם לו. שוב אולי נסחף המדרש לזמנו והתרחק מאד מפשט הסיפור שבספר שמות. ראו בהקשר זה את המשל על הצבי שבא מהמדבר ומסתפח אל הצאן (במדבר רבה ח ב). ובכך מקדימה בת פרעה היא בתיה את רות המואביה בשנים רבות.

¹⁷ כאן ניתן לקרדיט למשה, הוא שקירב את בת פרעה, בזכותו היא התקרבה לעם היהודי. הקרדיט ניתן לנער הבוכה שעורר את החמלה והרחמים אצל האדם המבוגר ולא למי שהרחמים והחמלה התעוררו בו. ברוח דומה, ראו מדרש תנאים לדברים פרק לג וכן פסיקתא דרב כהנא נספחים א - וזאת הברכה: "אל תקרי הברכה אלא הברכה. מה הברכה מטהרת טמאים, אף משה מקרב רחוקים. להלן בתיה וכאן ראובן: יחי ראובן ואל ימות (דברים לג ו)". אולי הדימוי של הברכה איננו מקרי וקשור למים מהם נמשה משה.

¹⁸ ראו גם פסיקתא דרב כהנא פסקא ז - ויהי בחצי הלילה (ומדרש תהלים קלו): "ר' אבון בשם ר' יהודה בן פזי אמר: בתיה בת פרעה בכורה היתה. ובזכות מה היתה נצולת? בתפילתו של משה, דכתיב: טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה (משלי לא יח) - ליל כתוב, כמה דאת אמרת: ליל שמורים הוא לה' (שמות יב מב)". במכת בכורות, מציל משה את בתיה שהיא בכורה ובכך גומל לה חזרה כפועלה שהצילה אותו בעודו תינוק.

¹⁹ ראו ספרי דברים פסקא שנז: "ומשה בן מאה ועשרים שנה, זה אחד מארבעה שמותו בן מאה ועשרים שנה ואלו הם משה והלל הזקן ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבה משה היה במצרים ארבעים שנה ובמדן ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה".

²⁰ הסיפור על לקיחת משה לבית פרעה ואימוצו ע"י בתיה בת פרעה היה ידוע והתהלך בין בני ישראל. הם ידעו מי הוא אותו "נסיך מצרים" שהתלבש כאחד ממשפחת המלוכה ובאמת היה "משלנו". אפשר גם שהסיפור על יוסף היה זכור "לזקנים שבדור" ואי לכך יש תקדים. "משה, אע"פ שהיה בפלטיין של מלך אצל בתיה בת פרעה, הִצַּר אותו בצרת אָחִיו" (מדרש שכל טוב (בובר) שמות פרק ב, דברינו יוצא אל אחיו וירא בסבלותם), אבל אחיו לא חשבו כך, אלא: כיצד הוא מעז להתנשא עלינו ולהיות שר ושופט עלינו? נלך ונלשין עליו לשלטונות. מה שהיה ידוע לבני ישראל העבדים, מן הסתם גם התהלך במסדרונות ארמון מלך מצרים. ידעו ושתקו. בתיה אהבה את משה ומשה החזיר לה אהבה. ומי בא לקלקל את השורה? יהודים-עבדים אשר רבים ביניהם. דתן ואבירם עפ"י המדרש.

ומרגליות שהיו מבהיקות כעין כוכבים ומזלות. וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד, היה רואה אותן הכוכבים והמזלות והיה ישן לו עד ארבע שעות. א"ר לוי: אותו היום נתקרב תמיד בארבע שעות. ועל אותה שעה שנינו: "מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות". והיו ישראל עצבים, שהיה יום חנוכת בית המקדש ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה. והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות. הלכו והודיעו לבת שבע אמו והלכה היא והקיצתו והוכיחתו. זהו שכתוב: "משא אשר יסרתו אמו". א"ר יוחנן: מלמד שכפתו אמו על העמוד ואמרה לו: "מה ברי ומה בטני ומה בר-נדרי" (משלי לא ב) - הכל יודעין שאביך ירא שמים היה, עכשיו יאמרו: בן בת שבע הוא, אמו גרמה לו.²¹

כוחה של חמלה

וְגַם אַחֲוֹתוֹ מְרִים נִתְּנָה לוֹ שֵׁם	לְכָל אִישׁ יֵשׁ שֵׁם שֶׁנֶּתַן לוֹ אֱלֹהִים
וְגַם סָבָא קָהָת בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם	וְנִתְּנָה לוֹ אָבִיו וְאָמוֹ...
וְחֻכְמִים דָּרְשׁוּ בוֹ עוֹד שְׁמוֹת רַבִּים	שֶׁנֶּתְנָה לוֹ חֻטְאֵיו וְנִתְּנָה לוֹ כְּמִיָּהֲתוֹ...
אָבִי-גְדוֹר רֹאשׁ לְכָל הַגּוֹדְרִים	שֶׁנֶּתְנָה לוֹ שׁוֹנְאָיו וְנִתְּנָה לוֹ אֶהְבֵּתוֹ...
אָבִי שׁוֹכֵחַ אוֹ שְׂמָא סוֹכֵחַ	(מתוך שירה הידועה של זלדה)
עַל שְׂסוֹכְדָּ סָכָה עַל צֶאֱן מְרַעִיתוֹ	שְׁמוֹת רַבִּים
עֲוֹנוֹתֵיהֶם הִזְנִיחַ וְהִשְׁפִּיחַ	הָיוּ לוֹ לְמִשְׁחָה
תִּקְוָה בָּהֶם הִצִּיתַת וְהִפִּיחַ	סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
מִן לְפִתְחָם הוֹרִיד וְהִנִּיחַ	מִסְתִּיר וּמְגַלָּה,
פְּרָצוֹת יִשְׂרָאֵל גְּדָר וְהִטִּיחַ	סֵפֶר עֲלֵיו דָּרְשׁוּ
	חֻכְמִים וְטוֹבִים
לְכָל אִישׁ יֵשׁ שֵׁם שֶׁנֶּתַן לוֹ אֱלֹהִים	וּמִשְׁם דָּלוֹ
וְאָבִיו וְאָמוֹ, אָחִיו וּמִשְׁפַּחְתּוֹ	סוֹדוֹת וְרָזִים,
וְגַם אֲנָשִׁים רַבִּים וְטוֹבִים	שְׁמוֹת נְעֻלְמִים
חֻכְמֵי הַדּוֹרוֹת, דוֹרְשֵׁי מִקְרָאוֹת	טְמוּנִים רְמוּזִים
	בִּינוֹת לְפִסּוּקִים.
יְפוֹת הַדְּרָשׁוֹת	לְלַמְּדֵנוּ אֶרְחוֹת חַיִּים
עַל עֲשָׂרָה הַשְּׁמוֹת	קוֹרוֹת הַעֲתִים וְדְבָרֵי הַיָּמִים
לְכָל שֵׁם דְּרָשׁוֹת וְרַמְיזוֹת נְאוֹת	
כָּל שֵׁם פֶּן אַחַר	"חֻבֵּר" קָרָא לוֹ אָבִיו
בְּאִישִׁיתוֹ מַעְצִים	עַל שְׁחֻבֵּר וְאֶחָה
כָּל שֵׁם מַעֲטָר	שְׁבָרֵי הַמִּשְׁפָּחָה
תְּכוּנַת גְּדוֹל הַנְּבִיאִים	"קוֹתִיאֵל" קָרָא לוֹ אָמוֹ
אֵד מְכַלֵּם עָלָה וְהִתְעַלָּה	עַל שְׁזָכְתָה לְהִנִּיחַ
הַשֵּׁם שֶׁבָּקַע מִלֵּב שֶׁל חֻמְלָה	אֶת פְּרִי בִטְנָה
	וְאֶהְרֹן אָחִיו
בְּכָל הַמִּקְרָא	קָרָא לוֹ "אָבִי זְנוּחַ"
מִשְׁחָה הוּא שְׁמוֹ	כִּי עֲזַב אָבִיו
שֶׁנֶּתְנָה לוֹ בְּתִיָּה	אֶת אָמוֹ לְלֹא מְנוּחַ
הִיא בַת פְּרַעֲהָ	

²¹ מסתבר שיש עוד "בתייה בת פרעה", לפחות עפ"י המדרש, אלא שזו מעשייה והליכותיה שונים בתכלית. ומה נאמר על זו? שגם היא בת-יה? ראו ויקרא רבה פרשה א סימן ג שהבאנו לעיל. אפשר שיש כאן שיבוש המעתיקים שהעבירו את "בתייה" גם לבת פרעה זו. ראו מקבילה למדרש זה בויקרא רבה יב א, פרשת שמיני ושם אין השם בתייה מוזכר (ובנוסחאות הפחות מוגהות מופיע "בתייה" גם שם, מה שמחשיד את המעתיקים והמלב"הדים. אפשרות אחרת, הדורשת מחקר אג'פטולוגי הוא שבתיה הוא שם מצרי כמו משה והמדרש הוא ש"מגייר" שם זה כמו שהמקרא "גייר" את השם משה.

בת המלך שְׁיִרְדָּה
 לְרַחֵץ בְּנֹהַר
 וּמְרַחֵק שְׂמֵעָה
 בְּכִי בְּקוֹל מַר
 קוֹלוֹ שֶׁל נֶעַר
 בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם
 קוֹל תְּלוּשׁ וְחָלוּשׁ
 וְעוֹד רָגַע נָדָם
 קוֹלוֹ שֶׁל אָדָם, קוֹלוֹ שֶׁל אָדָם

שְׁלַחַה אֲמַתָּה
 וַתַּפְתַּח הַתְּבָה
 נֶעַר בּוֹכָה
 הִיא רֵאֲתָה
 עַל מָה וְלָמָּה לֹא שְׂאֲלָה
 "מִי־לִדֵי הָעִבְרִים זֶה"
 הַפִּירָה גַם יְדָעָה
 וּלְרַגַע לֹא הִסְסָה
 לְעִינֵי שְׂפָחוֹתֶיהָ
 פָּעֵלָה וְעִשְׂתָּה

שבת שלום
 מחלקי המים

בֵּין צוֹ הַמֶּלֶךְ לְצוֹ לְבָה
 הִיָּתָה הַבְּחִירָה
 פְּשׁוּטָה וּבְרוּרָה
 וְגִבְרוֹ הַרְחֲמִים
 וְגִבְרָה הַחֲמֵלָה
 וְנִחְסַק שֵׁם מֹשֶׁה בְּכָל הַתּוֹרָה
 וְגִבַר עַל כָּל מַקְרָא וּדְרָשָׁה
 וּמִכָּאֵן לְקַח הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה
 לְכָל הָעוֹסְקִים בְּתוֹרַת מֹשֶׁה
 מִפְּלִפְלִים וְטוֹעֲנִים בְּסִגָּה
 מִזָּה וּמִזָּה
 כָּל סִג וְחֲמִרָה
 מִקְצָה עַד קְצָה
 אֵת כֹּף הַלְכָה כְּחוּט הַשְּׁעָרָה
 תִּכְרִיעַ כּוֹף שֶׁל "לִפְנֵים" מִן הַשּׁוֹרָה
 אֵת כּוֹף גְּדֵרוֹת חֲמֵרוֹת וְאִסּוּרִים
 תִּכְרִיעַ כּוֹף שֶׁל חֲמֵלָה וְרַחֲמִים
 כְּכַפֵּה שֶׁל בְּתִיָּה שְׂשֻׁלְחָה אֲמַתָּה
 וּלְמֹשֶׁה נִתְּנָה שֵׁם וְחַיִּים